

พันธกรณีทางกฎหมาย	การดำเนินการ	กฎหมายหรือกฎเกณฑ์ภายในที่รองรับ
	บทบัญญัติของอนุสัญญา ENMOD - การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านอื่น ๆ อย่างเช่น การเข้าร่วมประชุมสัมมนาระหว่างประเทศที่จัดขึ้นในโอกาสต่าง ๆ	

จากที่กล่าวมาในบทนี้ จะเห็นว่า การที่ประเทศไทยจะนำเอากฎเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมาใช้ โดยการเข้าเป็นภาคีในพิธีสารฉบับที่ 1 และอนุสัญญา ENMOD นั้น จำเป็นจะต้องศึกษาและวิเคราะห์ถึงข้อพิจารณาทางกฎหมายในหลาย ๆ ด้าน โดยเริ่มตั้งแต่การพิจารณาถึงสถานะทางกฎหมายของกฎเกณฑ์ดังกล่าวที่บัญญัติอยู่ในพิธีสารและอนุสัญญา นอกจากนี้ยังจะต้องพิจารณาในส่วนของ การเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญา โดยเริ่มตั้งแต่การพิจารณาถึงกฎหมายภายในของประเทศไทยที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไป กระบวนการและขั้นตอนทางกฎหมายของประเทศไทยต่อการเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญาตามที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 และที่ได้กำหนดไว้ในพิธีสารและอนุสัญญา รวมทั้งการพิจารณาถึงผลกระทบของประเทศไทยจากการเข้าเป็นภาคี ซึ่งประเทศไทยย่อมได้รับผลกระทบทั้งทางด้านกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการเพื่อแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายเดิมและการตรากฎหมายหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ขึ้นมาใหม่เพื่อรองรับต่อพันธกรณีในพิธีสารและอนุสัญญา รวมถึงผลกระทบที่เกี่ยวกับพันธกรณีต่าง ๆ ทางกฎหมายที่ประเทศไทยจำเป็นต้องดำเนินการไม่ว่าจะเป็นในส่วนมาตรการและกลไกทางกฎหมาย การกำหนดความรับผิดชอบทางกฎหมาย รวมทั้งการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ สิ่งเหล่านี้ ทำให้ประเทศไทยมีภาระที่จะต้องดำเนินการในเรื่องดังกล่าวเพื่อรองรับต่อการปฏิบัติตามพันธกรณีให้สำเร็จลุล่วงตามที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีต่อไป

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากผลของการทำสงครามที่ผ่านมา นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เราเริ่มตระหนักแล้วว่า ไม่เพียงแต่ชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์เท่านั้นที่ต้องสูญเสียไปอย่างมากมาย แต่เมื่อมองไปยังสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่รอบตัวเราทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ แหล่งน้ำ บรรยากาศ พื้นดิน รวมถึงพืชและสัตว์ ล้วนแต่ต้องตกเป็นเหยื่อจากการสู้รบกันของมนุษย์ทั้งสิ้น ดังสุภาษิตของแอฟริกาที่ได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อช้างสองตัวต่อสู้กัน ต้นหญ้าย่อมได้รับบาดเจ็บอยู่เสมอ” จึงทำให้ความสำคัญของการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อมมีอาจจำกัดอยู่แต่เฉพาะในช่วงเวลาปกติได้อีกต่อไป

การให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกรณีที่มีข้อพิพาททางอาชุนี้อยู่ย่อมตกอยู่ทั้งภายใต้กฎเกณฑ์ของกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศและกฎเกณฑ์ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนี้ ถือได้ว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำสงครามโดยตรง และได้มีบทบาทอย่างสำคัญต่อการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ที่มีข้อพิพาททางอาชุนีเกิดขึ้น ซึ่งการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนี้ อาจเกิดขึ้นจากบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมโดยทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองทรัพย์สิน รวมไปถึงทรัพย์สินของต่าง ๆ ที่ได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษได้แก่ ทรัพย์สินของซึ่งมีลักษณะจำเป็นต่อความอยู่รอดของประชากรพลเรือน และงานและสิ่งติดตั้งที่บรรจพลงานอันตรายและข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจำกัดการใช้อาวุธบางประเภทในการทำสงคราม อย่างเช่น อาวุธชีวภาพ อาวุธเคมี ทุ่นระเบิดและอาวุธเพลิง เป็นต้น

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศยังได้กำหนดให้มีการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะดังปรากฏในพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ประสบภัยจากข้อพิพาทระหว่างประเทศทางอาชุนี ค.ศ. 1977 หรือพิธีสารฉบับที่ 1 ซึ่งได้ให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมจากการใช้วิธีการ (methods) หรือปัจจัย (means) ทางการทำสงคราม ในปัจจุบันมีประเทศที่เข้าร่วมเป็นภาคีแล้วทั้งสิ้น 167 ประเทศ และอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้เทคนิคการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมในทางทหารหรือในทางที่เป็นปรปักษ์อื่นใด ค.ศ. 1976 ซึ่งให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมจากการใช้

เทคนิคดัดแปลงสภาพแวดล้อมเพื่อให้เป็นเครื่องมือหรืออาวุธในการสู้รบกัน อนุสัญญาดังกล่าวมีประเทศต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นภาคีแล้ว 73 ประเทศ สนธิสัญญาทั้งสองฉบับนี้จึงถือเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความห่วงใยร่วมกันของนานาประเทศที่มีต่อปัญหาทางสิ่งแวดล้อมในช่วงเวลาสงคราม นอกจากนี้ตราสารอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นนโยบายสำหรับคู่มือและข้อเสนอแนะทางการทหารว่าด้วยการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธและคู่มือแซนริโมว่าด้วยกฎหมายระหว่างประเทศที่ปรับใช้ต่อกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธในทะเล ถือได้ว่ามีบทบาทอย่างสำคัญในการมีส่วนช่วยวางแนวทางปฏิบัติให้เกิดความสอดคล้องกันระหว่างประเทศทั้งหลาย

นอกเหนือจากข้อตกลงและตราสารระหว่างประเทศแล้ว กฎเกณฑ์ทางจารีตประเพณีของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ก็มีผลสำคัญอย่างมากต่อการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นหลักการจำกัดสิทธิของผู้เป็นฝ่ายในกรณีพิพาททางอาวุธที่จะเลือกวิธีหรือปัจจัยที่ใช้ในการทำสงคราม หลักความได้สัดส่วนระหว่างความเสียหายกับความจำเป็นทางทหาร หลักการแบ่งแยกระหว่างพลเรือนและพลรบ และหลักมนุษยธรรม หลักการทางกฎหมายมนุษยธรรมเหล่านี้ได้รับการยอมรับและการถือปฏิบัติจากรัฐมาเป็นระยะเวลาช้านานแล้ว จนอาจกล่าวได้ว่า หลักการเหล่านี้เป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่สามารถนำมาปรับใช้ได้เป็นการทั่วไปแก่รัฐทั้งหลายในยามที่เกิดข้อพิพาททางอาวุธขึ้น นอกจากนี้บทบาทของศาลระหว่างประเทศโดยเฉพาะการให้ข้อคิดเห็นเชิงปรึกษาในคดีอาวุธนิวเคลียร์ (Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons 1996) รวมทั้งข้อคิดเห็นของนักกฎหมายระหว่างประเทศ ล้วนมีส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนากฎเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศทั้งสิ้น

นอกจากหลักการและกฎเกณฑ์ของกฎหมายที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธแล้ว การปรับใช้กฎเกณฑ์อื่น ๆ ของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเพื่อให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมก็เป็นสิ่งที่สำคัญเช่นกัน ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรการและกลไกทางกฎหมาย ข้อยกเว้นทางกฎหมายโดยเฉพาะความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงการปรับใช้หลักการในเรื่องความจำเป็นทางทหาร อย่างไรก็ตาม โดยที่วัตถุประสงค์หลักของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมิได้มีขึ้นเพื่อการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมโดยตรง สิ่งแวดล้อมจึงอาจยังไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างเพียงพอภายใต้กรอบของกฎหมายดังกล่าว ดังนั้น การปรับใช้กฎเกณฑ์ระหว่างประเทศอื่น ๆ จึงมีส่วนสำคัญที่จะต้องคำนึงถึงด้วยทั้งในส่วนกฎเกณฑ์ของกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการปรับใช้ต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่เป็นคู่สงครามกับรัฐที่สามที่มีได้เป็นฝ่ายร่วมรบ กฎเกณฑ์ที่ว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นความรับผิดชอบของรัฐหรือปัจเจกบุคคล รวมทั้งบทบาทของหน่วยงานและองค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ทั้งศาลยุติธรรมระหว่างประเทศและคณะมนตรีความมั่นคงแห่ง

สหประชาชาติในเรื่องความรับผิดชอบของรัฐ ศาลอาญาระหว่างประเทศในเรื่องของความรับผิดชอบ อาชญากรรมสงครามของปัจเจกบุคคล รวมทั้งบทบาทของยูเอ็นในการแก้ไขฟื้นฟูสภาพแวดล้อม และในท้ายที่สุดแล้ว การจะทำให้เนื้อหาและกฎเกณฑ์ของกฎหมายดังที่กล่าวมานี้ สัมฤทธิ์ผลในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น ก็จำเป็นจะต้องอาศัยความร่วมมือทั้งในระดับระหว่างประเทศ หรือระดับภายในประเทศของรัฐและองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน

ประเทศไทยในฐานะที่เป็นประเทศหนึ่งของโลกซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อมมาโดยตลอดในช่วงเวลาปกติ จึงควรต้องคำนึงถึงการให้ความสำคัญคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในช่วงเวลาที่มีข้อพิพาททางอาวุธเกิดขึ้นด้วย ดังนั้น การจะนำกฎเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมาบังคับใช้นั้น จึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงความพร้อมและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อประเทศไทยเสียก่อน

สำหรับกฎเกณฑ์ของการให้ความสำคัญคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนี้ ได้ปรากฏอยู่ในรูปของสนธิสัญญาระหว่างประเทศซึ่งจะมีผลผูกพันต่อรัฐที่เข้าเป็นภาคีเท่านั้น ซึ่งการที่ประเทศไทยจะได้นำกฎเกณฑ์ดังกล่าวมาบังคับใช้โดยการเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้องทั้งพิธีสารฉบับที่ 1 และอนุสัญญา ENMOD นั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศไทยทั้งผลกระทบทางด้านกฎหมายและผลกระทบที่เกี่ยวกับพันธกรณีต่าง ๆ ทางกฎหมาย ซึ่งผลกระทบทางด้านกฎหมายนั้น ประเทศไทยมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายบางฉบับที่มีได้วางหลักเกณฑ์ของการให้ความสำคัญคุ้มครองสิ่งแวดล้อมเอาไว้ ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 พระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ พ.ศ. 2484 และพระราชบัญญัติการเกณฑ์ช่วยราชการทหาร พ.ศ. 2530 นอกจากนี้ประเทศไทยอาจจะต้องมีการตรากฎหมายหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ขึ้นมาใหม่เพื่ออนุวัติการตามบทบัญญัติในพิธีสารและอนุสัญญา สำหรับผลกระทบที่เกี่ยวกับพันธกรณีต่าง ๆ ทางกฎหมายนั้น ประเทศไทยจะต้องมีการวางกฎเกณฑ์หรือแนวนโยบายในด้านต่าง ๆ ทั้งมาตรการและกลไกทางกฎหมายตามที่กำหนดไว้ในพิธีสารและอนุสัญญา การกำหนดกฎเกณฑ์ในเรื่องความรับผิดชอบ และการกำหนดกฎเกณฑ์หรือแนวนโยบายในด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อให้กฎเกณฑ์และแนวนโยบายต่าง ๆ ของประเทศไทยนั้นสอดคล้องกับพันธกรณีในพิธีสารและอนุสัญญา สิ่งเหล่านี้ทำให้ประเทศไทยมีภาระหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการในเรื่องดังกล่าวให้สำเร็จลุล่วงตามที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีต่อไป

สิ่งที่ประเทศไทยจะได้รับจากการเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญาทั้งสองฉบับดังกล่าวก็คือ การยอมรับจากประชาคมระหว่างประเทศว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่เห็นความสำคัญในเรื่องของ

สิ่งแวดล้อมไม่เพียงแต่ในเวลาปกติเท่านั้น แต่ยังสามารถแสดงความห่วงใยไปถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่มีสงครามซึ่งถือเป็นปัญหาาร่วมกันของนานาประเทศอีกด้วย และประเทศไทยก็จะได้รับผลกระทบกันว่าประเทศภาคีอื่นก็มีพันธกรณีต่อประเทศไทยที่จะต้องให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในภาวะสงครามด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม อุปสรรคที่ประเทศไทยจะต้องเผชิญจากการเข้าเป็นภาคีในพิธีสารและอนุสัญญาดังกล่าวก็คือ ปัญหาในเรื่องความไม่ชัดเจนของถ้อยคำในกฎหมาย โดยเฉพาะคำว่า กว้างขวาง (widespread) ระยะเวลายาวนาน (long – term) และรุนแรง (severe) ที่มีได้ให้คำนิยามไว้อย่างชัดเจนในพิธีสารฉบับที่ 1 ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายและอาจก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติของประเทศไทยที่ไม่สามารถประเมินได้ว่าวิธีการหรือปัจจัยทางการทหารที่ถูกใช้ไปนั้นจะส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อสภาพแวดล้อมจนถึงขั้นเป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติหรือไม่ ซึ่งประเทศไทยอาจมีการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับความเห็นของรัฐภาคีอื่นๆ จนอาจถือเป็นการละเมิดต่อพันธกรณีในพิธีสารได้ นอกจากนี้ คำว่าเทคนิคการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมตามอนุสัญญา ENMOD นั้น จะหมายความรวมถึงการใช้เทคโนโลยีขั้นต่ำด้วยหรือไม่ ซึ่งจากเหตุการณ์ในสงครามอ่าวเปอร์เซีย ประเด็นนี้ก็ยังคงมีการถกเถียงกันอยู่ว่าการทำให้เกิดเพลิงไหม้ที่บ่อน้ำมันซึ่งเป็นการใช้เทคโนโลยีขั้นต่ำจะถือว่าเป็นเทคนิคการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมตามที่ได้นิยามไว้ในอนุสัญญาฉบับนี้หรือไม่ ซึ่งความคลุมเครือของถ้อยคำดังกล่าวอาจก่อให้เกิดปัญหาต่อประเทศไทยในการปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาต่อไปได้

5.2 ข้อเสนอแนะ

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะยังมีได้เข้าเป็นภาคีในพิธีสารฉบับที่ 1 และอนุสัญญา ENMOD ก็ตาม แต่เนื่องจากที่ผ่านมาประเทศไทยยังไม่เคยมีแนวนโยบายใด ๆ ที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธเลย ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรมีแนวนโยบายและระเบียบกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ดังต่อไปนี้

(1) ประเทศไทยควรมีการนำแนวนโยบายสำหรับคู่มือและข้อเสนอแนะทางการทหารว่าด้วยการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธ (Guidelines for Military Manuals and Instructions on the Protection of the Environment in Times of Armed Conflict, 1994) ที่จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) ร่วมกับสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (UN General Assembly) มาเป็นแบบอย่างเพื่อปรับใช้กับระเบียบคู่มือทางทหารภายในประเทศ ซึ่งสาระสำคัญที่ควรจะมีการบัญญัติเอาไว้ มีดังนี้

(ก) ในกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธเกิดขึ้นนั้นจะต้องให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยการปฏิบัติการทางทหารใด ๆ จะต้องคำนึงถึงหลักการแบ่งแยกระหว่างทรัพย์สินของพลเรือนและเป้าหมายทางทหารออกจากกัน ซึ่งในการนี้มาตรการระมัดระวังล่วงหน้าในการโจมตีจะต้องถูกนำมาใช้ โดยจะต้องตรวจสอบให้แน่ชัดว่าเป้าหมายในการโจมตีนั้นเป็นเป้าหมายทางทหารอย่างแท้จริง นอกจากนี้จะต้องคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วนระหว่างความเสียหายที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและความจำเป็นในทางทหาร ดังนั้น การใช้วิธีการหรือปัจจัยทางการทหารใด ๆ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง เป็นระยะเวลายาวนาน และรุนแรง โดยไม่มีความจำเป็นทางทหารนั้นจึงเป็นสิ่งต้องห้าม

อนึ่ง คำว่า “กว้างขวาง” น่าจะหมายความถึง บริเวณพื้นที่หลายตารางกิโลเมตร

คำว่า “ระยะเวลายาวนาน” น่าจะหมายความถึง ผลที่เกิดขึ้นนั้นคงอยู่ในช่วงระยะเวลาเป็นเดือน

ส่วนคำว่า “รุนแรง” น่าจะหมายความถึง ผลที่เกิดขึ้นได้สร้างความเสียหายให้กับสิ่งแวดล้อมจนมีอากาศพิษพื้นฟูให้กลับมาดังเดิมได้และผลดังกล่าวได้สร้างความเสื่อมเสียให้กับสุขภาพหรือความอยู่รอดของประชากรอย่างร้ายแรง

(ข) การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมนี้ให้รวมถึงการห้ามโจมตีสิ่งแวดล้อมในลักษณะของการตอบโต้และการห้ามใช้เทคนิคการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นเครื่องมือหรืออาวุธในการสู้รบ

(ค) ทรัพย์สินของพลเรือนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินของซึ่งมีลักษณะจำเป็นต่อความอยู่รอดของประชากรพลเรือน ทรัพย์สินของทางวัฒนธรรมซึ่งรวมถึงสถานที่ทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ รวมถึงงานและสิ่งติดตั้งที่บรรจุพลังงานอันตราย จะต้องได้รับความคุ้มครองจากการปฏิบัติการทางทหารด้วยเช่นกันเพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายข้างเคียงต่อสิ่งแวดล้อมจากการทำลายทรัพย์สินเหล่านี้ โดยในการนี้จะต้องมีการติดตั้งเครื่องหมายพิเศษเพื่อใช้จำแนกแยกแยะทรัพย์สินของเหล่านี้ตามกฎหมายเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง อย่างเช่น ตามภาคผนวกของพิธีสารฉบับที่ 1 และอนุสัญญากรุงเฮกว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรม ค.ศ.1954

(ง) การใช้อาวุธบางประเภทในการทำสงครามจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมด้วย อย่างเช่น การวางทุ่นระเบิดจะต้องมีการบันทึกตำแหน่งของทุ่นระเบิดที่วางด้วยทุกครั้ง

(จ) ให้นำกฎหมายในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นมาบังคับใช้กับสถานการณ์ที่มีข้อพิพาททางอาวุธที่มีได้มีลักษณะระหว่างประเทศ (non - international armed conflict) ด้วย

(๑) ในสถานการณ์ที่มีการละเมิดกฎเกณฑ์ของการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อม จะต้องมีการเพิกถอนการละเมิด เช่นว่านั้น และป้องกันการละเมิดในครั้งต่อไป ผู้บังคับบัญชาทางทหารจะต้องดำเนินการป้องกัน และหากจำเป็น จะต้องระงับและรายงานการละเมิดกฎเกณฑ์ดังกล่าวให้แก่บุคคลผู้มีอำนาจหน้าที่ต่อไป รวมทั้งในสถานการณ์ร้ายแรง ผู้กระทำความผิดจะต้องถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

(2) ในส่วนของกองทัพไทยนั้นควรที่จะกำหนดในกฎการใช้กำลัง (Rules of Engagement) ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่วางแนวทางการใช้กำลังและอาวุธ โดยให้การปฏิบัติการทางทหารในทุกภารกิจ จะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วย

(3) ก่อนที่จะมีการโจมตีหรือดำเนินกิจกรรมทางทหารใด ๆ ประเทศไทยควรมีกระบวนการหรือขั้นตอนของการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Environment Impact Assessment : EIA) เสียก่อน โดยจะต้องมีการตรวจสอบ วิเคราะห์ และประเมินถึงวิธีการหรือปัจจัยทางการทหารต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ เพื่อที่จะทราบว่า การโจมตีหรือดำเนินกิจกรรมทางทหาร จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร และมีทางเลือกที่จะหลีกเลี่ยง หรือลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมประการใดบ้าง

(4) ประเทศไทยควรมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือพนักงานชำนาญพิเศษเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมขึ้น โดยเฉพาะ เช่นเดียวกับที่เคยมีการแต่งตั้งพนักงานชำนาญพิเศษเกี่ยวกับทรัพย์สินทางวัฒนธรรม โดยแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องของสิ่งแวดล้อมโดยตรง เพื่อทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาทางกฎหมายของกองทัพในส่วนกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม รวมถึงช่วยเหลือในเรื่องของการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังให้ทำหน้าที่เป็นวิทยากรฝึกอบรมบุคลากรหรือในโรงเรียนของกองทัพและทำหน้าที่เผยแพร่กฎเกณฑ์เหล่านี้ รวมถึงประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทางด้านสิ่งแวดล้อม อย่างเช่นกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการขอความช่วยเหลือทางด้านข้อมูลและจัดทำโครงการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของกฎเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ นอกจากนี้อาจมีการพัฒนาให้เจ้าหน้าที่ดังกล่าวนี้ได้รับการศึกษาความรู้เกี่ยวกับยุทธวิธีเพื่อจะได้มีบทบาทในการให้ความเห็นในกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธต่อไป

(5) เขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ได้จัดตั้งตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อย่างเช่น พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ควรจะจัดตั้งให้เป็นสถานที่และเขตภายใต้ความคุ้มครองพิเศษ อย่างเช่น เขตปลอดทหาร (demilitarized zones) ซึ่งจะต้องไม่มีการ

ดำเนินกิจกรรมทางทหารใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดให้มีสิ่งติดตั้งหรือสิ่งปลูกสร้างทางทหารในสถานที่ดังกล่าว รวมทั้งบรรดาพลรบ ตลอดจนอาวุธเคลื่อนที่ และอุปกรณ์ทางทหารเคลื่อนที่ จะต้องได้เคลื่อนย้ายออกจากสถานที่นั้นด้วย เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ต้องตกเป็นเป้าหมายทางทหารในระหว่างที่มีข้อพิพาททางอาวุธเกิดขึ้น ในการดำเนินการดังกล่าวนี้ควรมีการจัดทำบัญชีรายชื่อเขตอนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมดังกล่าวมาข้างต้น เพื่อนำมาระบุบนแผนที่สำหรับใช้ในการอ้างอิงกับคู่มือทางทหาร

(6) ประเทศไทยควรมีนโยบายในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศทั้งกฎเกณฑ์ทางจารีตประเพณีระหว่างประเทศและกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ในสนธิสัญญาและตราสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแก่บุคลากรทางทหารโดยการบรรจุกฎเกณฑ์ดังกล่าวในหลักสูตรการศึกษาและหลักสูตรการฝึกอบรม นอกจากนี้ควรมีการเผยแพร่ความรู้ให้แก่พลเรือนทั่วไปด้วย เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธ

(7) ประเทศไทยควรมีนโยบายในการส่งเสริมความร่วมมือทางด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในภาวะสงครามขึ้น ทั้งความร่วมมือในทางระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนให้เข้าร่วมประชุมระหว่างประเทศที่ได้จัดขึ้นในโอกาสต่าง ๆ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันระหว่างหน่วยงานทางทหารของประเทศไทยกับประเทศอื่น ๆ รวมทั้งการส่งเสริมความร่วมมือภายในประเทศระหว่างหน่วยงานของรัฐ อย่างเช่น กระทรวงกลาโหม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อประสานความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือกันทางด้านความรู้และข้อมูลข่าวสารที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวทางในการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในภาวะสงครามต่อไป

(8) นอกจากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า นอกเหนือจากการปฏิบัติการทางทหารในยามสงครามแล้ว กิจกรรมทางทหารอื่น ๆ ยังสามารถทำลายสิ่งแวดล้อมได้ในหลายกรณี ไม่ว่าจะเป็นการฝึกซ้อมรบในเวลาปกติรวมถึงการปฏิบัติการทางทหารที่ไม่ใช่สงคราม (Military Operations Other than War) ต่าง ๆ อย่างเช่น การปฏิบัติการทางทหารเพื่อรักษาสันติภาพ การปฏิบัติการทางทหารเพื่อช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมหรือการบรรเทาภัยพิบัติ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้อาจก่อให้เกิดมลภาวะและรบกวนต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติได้ทั้งสิ้น ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรมีแนวนโยบายและระเบียบกฎเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมจากการปฏิบัติการทางทหารในสถานการณ์เหล่านี้ด้วยเช่นกัน เพื่อช่วยให้สิ่งแวดล้อมได้รับความ

คุ้มครองมากยิ่งขึ้นจากการปฏิบัติการทางทหารทั้งในเวลาที่มีข้อพิพาททางอาวุธเกิดขึ้นรวมถึงในช่วงเวลาปกติด้วย